

KISPIRIT

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Kispirit bemutatása	5
<i>A település története, általános településkép, településkarakter</i>	
3. Örökségünk	7
<i>A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők</i>	
4. Építészeti útmutató	10
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Telepítés</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzésre</i>	
5. Mai példák	22
6. Utcák, terek	24
7. Hirdetések, reklámtáblák	25
8. Impresszum	26

BEVEZETÉS

1

A településképi arculati kézikönyvön keresztül szeretnénk bemutatni Kispirt történelmét, természeti-, és épített értékeit. A kiadványban szereplő építészeti ajánlásainkat kifejezetten Kispirtre alkottuk meg.

A közérthető építészeti útmutatóinkat fényképekkel, illetve ábrákkal is szemléltettük. A kerülendő építőanyagokat, kivitelezési formákat is leírtuk, hiszen ezek elhagyása is igen fontos.

Közösen alkotott építészeti szabályaink a település fejlődését szolgálják, hiszen szabályok nélkül az adott község elveszíteni egységét, arculatát. Képzeljük el mivel járna, ha egy településen minden lakóház más színnel, eltérő tetőformával, magassággal épülne.

Az olyan településeken, mint Kispirt, ahol még a településkép őrzi a hagyományos értékeket, a hagyományalapú fejlesztés elősegítése javasolt. Hiszünk benne, hogy a hagyománytudatos fejlesztés nem a múlthoz ragaszkodó eszme, hanem sokkal inkább egy jövőbe mutató elképzelés. Ez nem azt jelenti, hogy az energiatudatos, modern technológiák mellőzését ajánljuk, hanem ezek megfelelő, hagyománytisztelő alkalmazását.

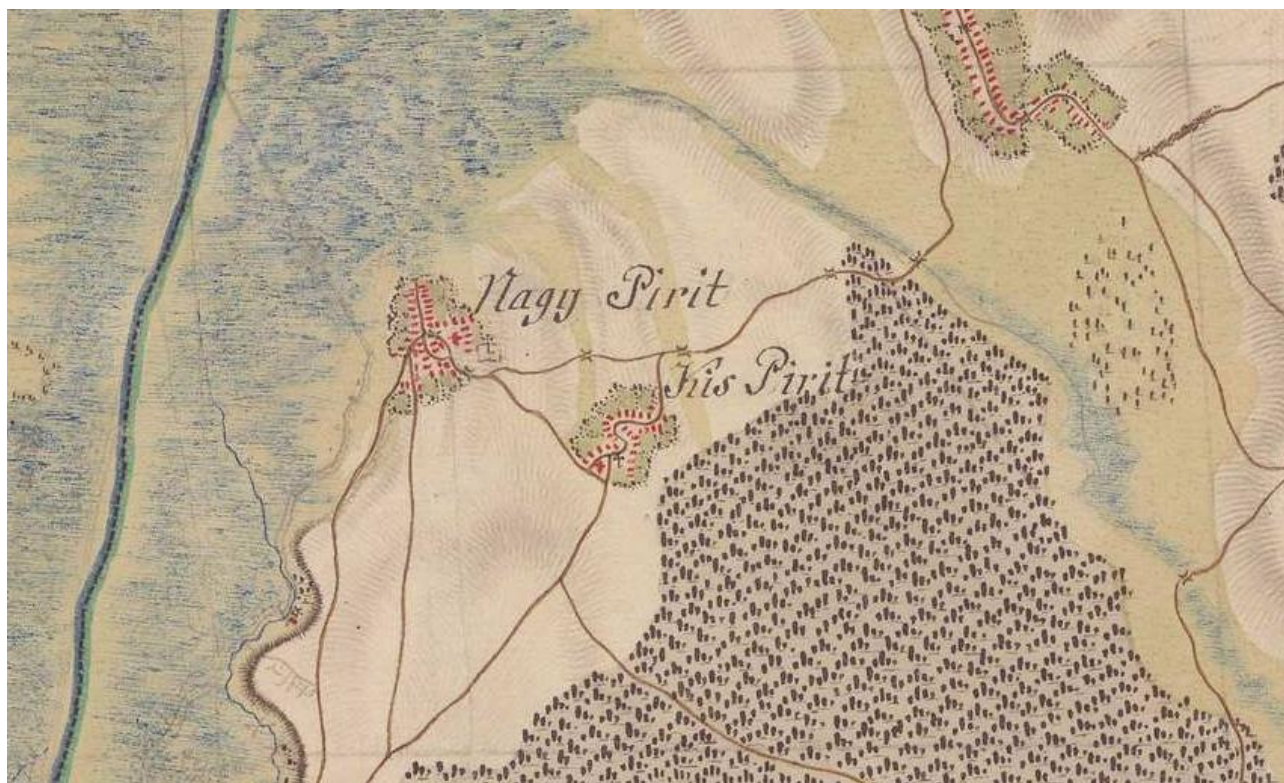
Szeretnénk továbbá kiemelni, hogy a kézikönyv nem tekinthető lezártnak, hanem egy folyamatosan bővülő, új ismeretekre nyitott, szemléletformáló kiadvány.

KISPIRIT BEMUTATÁSA

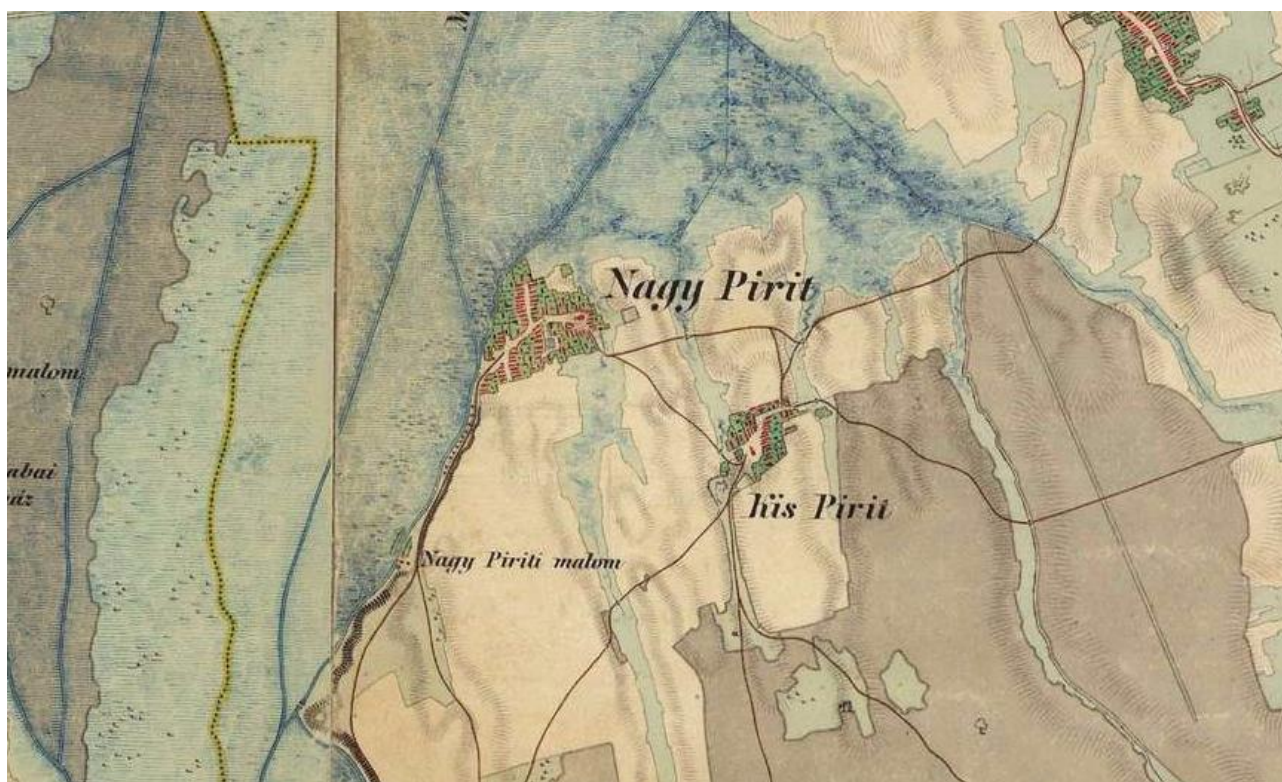
Kispirit Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. A Marcal folyó mellékén megbúvó települést nyugati irányból Nagypirit, kicsit távolabbról, keleti irányból Csögle és Kiscsősz határolja. Közlekedési helyzete kedvezőtlen, csak Nagypirit, illetve Csögle irányából érhető el mellékutakon. A legközelebbi vasútállomás Bobán van, körülbelül 5 km-re.

Kispirit népessége évszázados múltra visszatekintve is 300 fő körüli volt, majd 1960-ig 260-ra csökkent a lakosság. 2003 elején 98 fő élt itt, amiből a gyermekek részaránya 11, a 60 év felettieké 37% volt. A 2015-ös adatok alapján 59 fő él a településen.

1. térkép Az első katonai felmérés (1763-1787)

A község első írásos emléke a XVI. századra tehető, a települést 1532-ben említették először. Kispirit neve valószínűleg személynévből (Pierre, Peir) származik. A középkorban már Pirit néven jegyezték. Lakossága egytelkes nemesekből és jobbágyokból állt. A vallást tekintve a község lakosai református vallásúak. A település haranglába 1737-ből származik, míg 1739-ben toronnyal rendelkező faszindelyes templomot építettek. A Csoron család birtoka is birtokolta, 1660 után vált nemesi faluvá. A néphagyomány szerint a kispiriti csárdában gyakran megfordult az utolsó híres bakonyi betyár, Savanyú Jóska.

2. térkép A második katonai felmérés (1806-1869)

A településen faluvédő egyesület működik, többek között a falu rendbetételén fáradoznak. Továbbá a községben fellelhető értékek megőrzését, örökítését is felkarolja a falu népe. A településen találunk egy kovácsműhelyt, amelynek még működőképes berendezéseit tekinthetjük meg. A korhű műhely kiválóan tükrözi az egykori kovácsműhelyek hangulatát. A régi iskola épületéből egy 30 fős ifjúsági szálláshelyet alakítottak ki. A kovácsműhely és a szállás közti téren található egy közösségi tér, amely ünnepi események helyszíne. A község korábbi tanítóját, Pákány Jánost (Egerből), aki 30 éven át itt tanított, díszpolgárrá fogadták.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

Veszprém megye gazdag építészeti örökségére jellemző, hogy a megye falvainak többsége csupán néhány utcával rendelkezett. A megye öröksége igen gazdagnak tekinthető, műemléki jellegű, illetve műemléki védelem alatt álló épületekben bővelkedik. A Balaton-felvidék községei Veszprém megye összefüggő, aprófalvas, túlnyomórészt törpefalvas térségét takarják. A településeken a vallás fontosságát az ott álló templomok, imaházak, haranglábak jól mutatják. Néhol a népi építészetben is megjelennek a vallási elemek, az oromzatok kereszttel való díszítése igen gyakori. Az aprófalvak szerkezete gazdasági szempontból igen előnytelen, ugyanakkor a nagyobb beruházások, fejlesztések elmaradása örökségünk fennmaradását segítette. Az aprófalvak így jól őrzik az egykori településképet, népies építészeti értékeket.

Az egykoron kialakult településszerkezetek, többnyire napjainkban is fellelhetők. A falu településszerkezetét ezeréves fejlődés formálta, alakította. A XX. századra ésszerű okok miatt a keskeny, hosszú telekrendszer jött létre, amelytől csupán a szerek, szegek, ólaskertek, tanyák és középbirtokosok telkei tértek el. A megye falvainak településképet a hagyományos parasztházak uralják. Ezek többnyire oldalhatárra épültek, hosszanti telken helyezkednek el. A változatos formában megjelenő parasztházak külseje függött a tulajdonos anyagi helyzetétől, illetve az adott tájegységre jellemző építészeti megoldásoktól. Többnyire helyi építőanyagokra támaszkodva épültek, ebből is adódhattak tájegységre jellemző karakterek. Kispírt egyszerű, tiszta, ápolat, rendezett és nagyon csendes település. A községben 68 lakás található, amelyek 63%-a 1945 előtt épült. A településképet meghatározó parasztházak többnyire egyszerűen épültek.

A füstlyukakon keresztül a padlástér jól szellőzhet, illetve a fény is megvilágítja a teret. Az épület folytatásaként található a gazdasági épületek, melyek a paraszti porta szerves részét képezték. Ezek jelentősége a szocializmusban visszaesett, hiszen az önálló parasztságot termelőszövetkezetekbe kényszerítették. A kulákokkal kíméletlenül bántak. Az elhanyagolt gazdasági épületek így többnyire eltűntek, összedőltek, néhol elbontották azokat. A még fenn álló paraszti porták hagyománytisztelő felújítása javasolt, szép példákat eredményezhet.

A korábban jellemző faépítkezés emlékeit már nem láthatjuk a településeken. A fogyatkozó erdőterületek, és az ennek hatására kialakult szigorú szabályozások felszámolták az akkor népszerű építkezési formát.

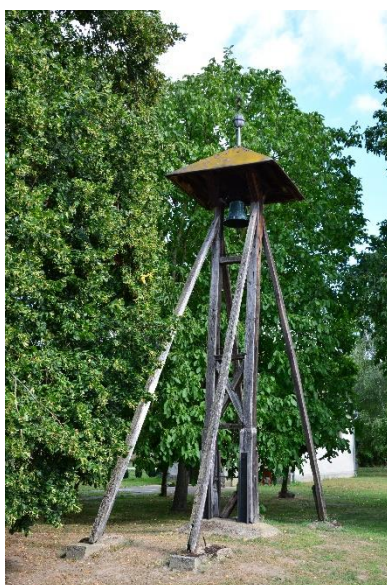
A XIX. század végén, illetve a XX. század elején épült parasztházak bár a népi építészet technikai meghatározásának nem teljes egészében feleltek meg (természetes építőanyag, ősi, hagyományos szerkezet, kontár technológiák), de az épület minden formai és használati elemében megfelelt elődeinek, vagyis a falu építészeti hagyományainak. A háromosztatú lakóházak (szoba, konyha, pitvar) mellett megjelentek a vidéki, polgári jellegű épületek is, ezek az utcával párhuzamosan épültek, több ablakkal nézve az utcafrontra.

Épített értékei

A település mindössze néhány utcával rendelkezik, nehezen megközelíthető, településszerkezete nem változott a közelmúltban.

Református templom

1739-ben építették a faszindelyes templomot toronnyal. Evangélikus Istentiszteletre karácsonykor, húsvét és pünkösd második napján 15 órakor kerül sor. A templom mellett kiemelt helyi értékkel bír a község haranglába, illetve a világháborús emlékműve.

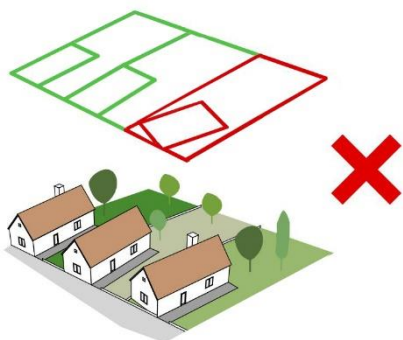
Természeti értékei

A község a Ság hegy és a Somló közötti területen fekszik, a Marcal menti természetvédelmi területen. Határa – elhelyezkedéséből adódóan – túlnyomórészt sík, csak a dél felől érkező apró vízerek völgyei alakítottak ki kisebb hullámokat a felszínen. Észak felé kiterjedt füves területeket találunk (Marcali-rétek), míg másfelé szántóföldek, dél-délkeleti irányban, kicsit távolabb erdők koszorúzzák a határt. Nem messze innen magasodik a magányos, vulkanikus eredetű Somló.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

Az útmutató építészeti leírások mellett javasolt és kerülendő példákon szemlélteti, hogy milyen építészeti megoldások használatával történjenek az új épületek építése és a meglévő házak felújítása annak érdekében, hogy azok a település karakteréhez illeszkedjenek.

TELEPÍTÉS

Kispiriten oldalhatáros beépítési módok figyelhetők meg vegyesen elhelyezett épületekkel. Vannak utcavonalra húzott és előkertes házak, valamint az utcára merőleges és az utcával párhuzamos elhelyezkedésűek. A változatos telepítésű utcákban a szomszédos épületekhez igazodva javasolt az új épületeket pozícionálni.

Kerülendő a kialakult építési vonaltól hátrahúzni vagy a telken zavaró módon elforgatni az új épületet.

Képen a településre jellemző vegyes beépítési módok láthatók.

MAGASSÁG

Kisebb településeken kerülendő a több szintes épület építése. Kispiriten sem tanácsos földszintesnél nagyobb házakat megvalósítani. Épületmagasságok meghatározásakor a környezethez való illeszkedés kiemelten fontos, a közel azonos magasságú épületek harmonikus utcaképet adnak.

TETŐHAJLÁSSZÖG

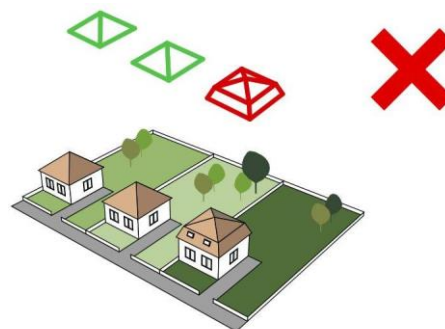
Kispiriten a meglévő épületek tetőhajlásszöge nagyrészt 35-45 fok között van. A meglévő településszövetbe születő új házakat hasonló hajlásszöggel javasolt megépíteni, mint a környezetükben lévők. A túl magas, túl alacsony hajlásszögű tetők nem illeszkednének a település arculatába.

A településen készült képen közel azonos magasságú és tetőhajlásszögű lakóépületek láthatók.

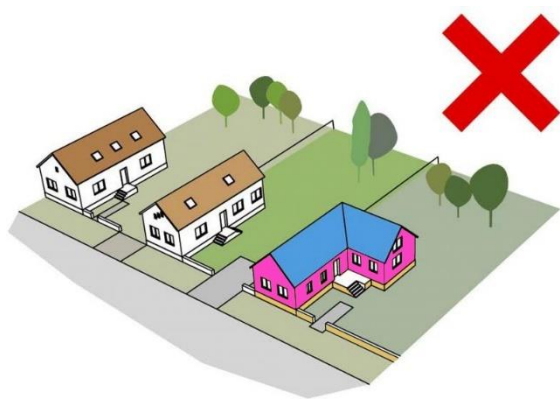
TETŐFORMA

A településen megfigyelhető tetők a nyeregetető, a kontytető és a csonka kontytető. A felsorolt tetőformák használata javasolt. Kerülendők az összetett, bonyolult és lapostetők használata. Tetőtervezéskor elsősorban az adott utcában lévő tetőformákból célszerű kiindulni.

Az alsó képek a településre jellemző tetőkre mutatnak példákat. A bal oldalt kontyolt tető, a jobb oldalt nyeregtetők láthatók.

SZÍNEK

A községben álló lakóépületek homlokzatainak javasolt színezése világos pasztellszínű vagy fehér. Ajánlott a világos homlokzathoz illeszkedő sötét nyílászárók, a fallal harmonizáló festett kerítés és vöröses tetőhéjzat használata.

Óvatosan kell bánni az élénk színek alkalmazásával, melyek nem illeszkednek a település karakteréhez. Vigyázni kell az egymástól eltérő színekkel is, melyek nem harmonizálnak egymással. Nem elfogadható a településtől idegen anyagok használata sem.

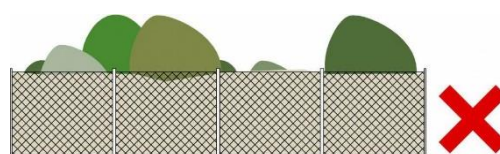
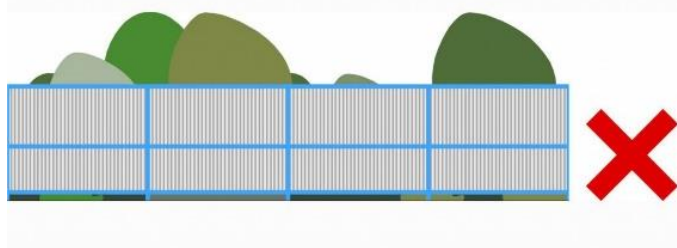
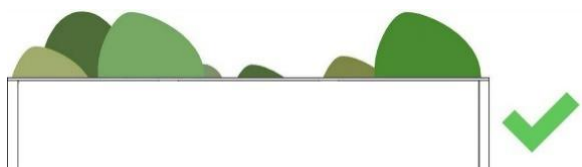
A fotón egy javasolt színezésű lakóépület látható.

KERÍTÉS

Kispirit vegyes beépítésének következménye a tömör és áttört kerítések váltakozása. Az előkertés beépítésű házaknál az áttört fa és fém kerítések jellemzők, míg az utcavonalas telepítéseknél a falazott, tömör kapus kerítések gyakoriak.

A falusias településeken kerülendő az előregyártott paneles kerítések használata és az utcafronton a drótfonatos kerítés alkalmazása, amit lefőbbképpen nem ajánlott belátást gátló eszközökkel bevonni.

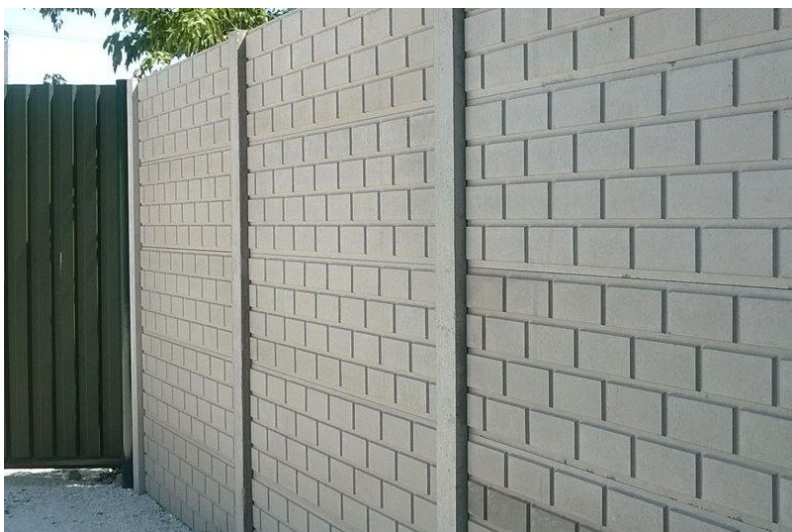
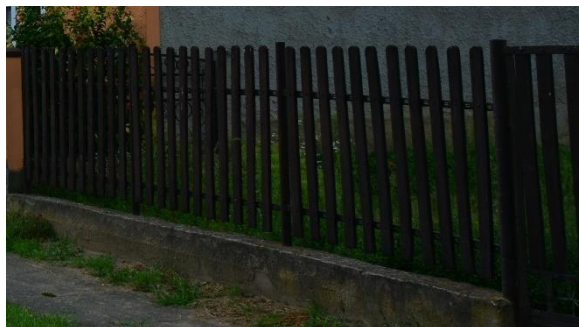

A képen egy példa látható a településre jellemző fém áttört kerítésre, melynek használata előkertés beépítés esetén javasolt.

KERÍTÉSEK

Településen gyakori az áttört kerítések használata, melyek készülhetnek fémből, fából és egyéb népi hagyományokra emlékeztető kerítéselemekből. Tanácsos a kerítéseket az épületekkel harmonizáló színezéssel ellátni.

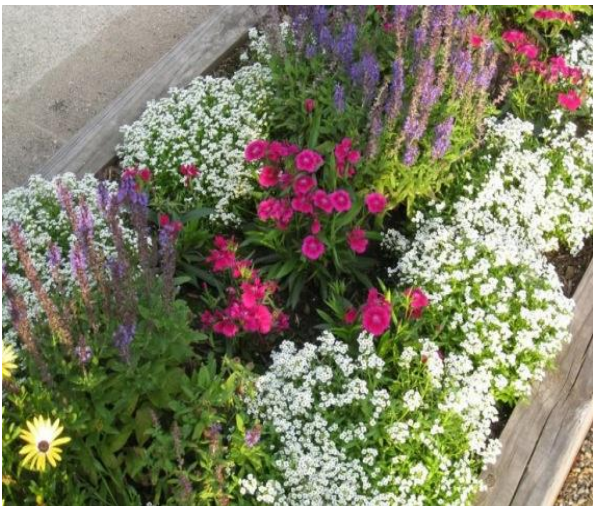

Kisebbségi települések stílusától idegen betonelemes kerítés használata kerülendő.

KERTEK

Településképi szempontból fontos, hogyan alakítjuk ki és gondozzuk zöldfelületeinket. A szabadabb utcaszerkezet, áttört kerítések következtében a zöldfelület szövetszerűbb kialakítású, a kerítésen belül kialakított előkertek részek együtt élnek az utcával. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. A képek nem a településen készültek.

Pihenőkert, udvar

A településeken a hátsó területeket több évszázadon át megművelték, így biztosítva a helyben élők megélhetését. Ma is több helyen találunk gyümölcsöst vagy konyhakertet. A XXI. században már vidéken is némileg átalakult az élet: az ember vágyik a pihenésre, melyet leggyakrabban saját kertjében kaphat meg. Ebben segíthet, ha a lakókörnyezetünket igényesen formáljuk. Egy szép pihenőkert a ház mögött, kerti tűzhellyel az életminőségünket javítja.

ANYAGHASZNÁLAT

Kispiriten a javasolt tetőfedés a cserép és a természetes pala.

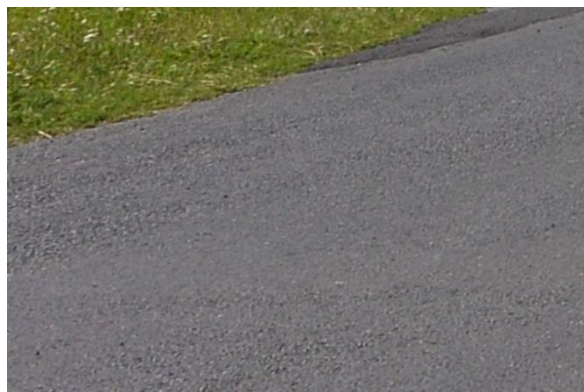
Település arculatához nem illő fémlemezfedés és hullámpala használata kerülendő.

Telken belül az aszfalt helyett javasolt természetes anyagú burkolatkialakítás.

Kerülendő az aszfalt és beton használata az épület körül.

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Népi építészetnek megfelelően a fa nyílászárók használata ajánlott, melyek jellemzően sötét barnára színezettek. Az ablakok zsalugáterrel felszerelhetők. A kerítéseknél a tömör fém és fa kapukialakítások célszerűek, melyek harmonizálnak az épületek és a kerítés többi elemével. Ajtók tömör kialakítása az ablakokkal azonos színben javasolt.

RÉSZLETEK

Népi hagyományos építészetben használt részletképzések Kispirit egyes házain is fellelhetők. Meglévő oromfalas épületeken az utcai homlokzatok csipkefallal történő zárása, az orommező alatti kiemelt párkány, a szimmetrikusan díszített homlokzat, a „füllel” záródó konytető, a nyújtott fa kétszárnyú ablakok és tömör fa ajtók mind hagyományink emlékét őrzik.

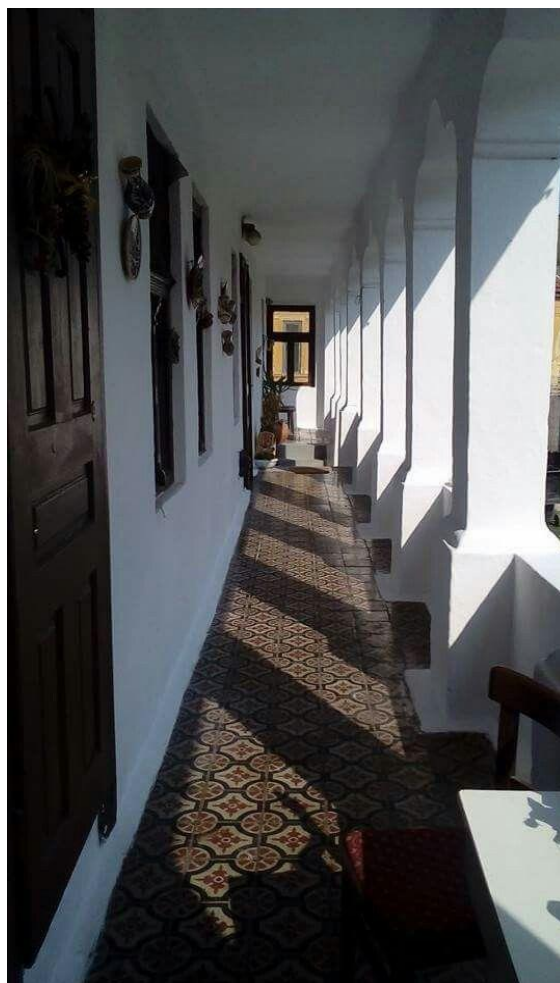
HOMLOKZATKÉPZÉS

Kispirit homlokzatképzései a régi hagyományos arányrendszer szerint történtek. Az utcai homlokzatok képe kiemelet fontosságú. A település karakteréhez illő házak világos árnyalatú falakkal, két hosszanti sötét fa ablakkal, ha van tornácra vezető bejárattal, konytetővel vagy nyeregtetővel, szimmetrikus díszítővakolattal ellátottak, továbbá az ormfalas kiképzésnél a füstlyukas orommezőt és a lakószintet díszítő párkány választja el.

MAI PÉLDÁK

Az országban kevés számban találni a hagyományos magyar falusi stílushoz illő újjépítésű házat. A karakterhű kialakítások magukon hordozzák a népi mesterek által használatokat, betartják az arányrendszert és nyílásméreteket, korszerű természetes anyagokat és finom szimmetrikus díszítéseket alkalmaznak. Kisebb településeken az újjonnan épülő házakat javasolt a népi hagyományoknak megfelelően megformálni, hogy azok építészeti értékeit megőrizhessék az utókor számára. *(A feltüntetett képek nem Kispiriten készültek.)*

Népi építészeti karaktert hordozó épületek felújítása

Kispiriten népi építészeti részleteket magukon hordozó épületek felújításakor jelentős figyelemmel kell lenni a hagyományos elemek helyrehozatalára. Nem tanácsos azokat a minimalista stílus miatt nem renoválni. Kerülendő az utcai homlokzatokon lévő nyílások befalazása és megnagyobbítása. Fontos, hogy a felújítandó épület továbbörökítse értékeit, így a modernebb elképzelések megvalósítására szükség esetén az udvar irányában van lehetőség. (Nem a településen készült képeken jó példák láthatók a leírtakhoz.)

UTCÁK, TEREK

6

Kispiriten sok zöldfelület található. Az egyik jelentős területen a település ünnepei szoktak megrendezésre kerülni, ahol egy fedett nyitott pavilon is helyet kapott a díszes kút és burkolt főzőhely mellett. Utcákra a tisztaság és a fa közterületi tárgyak elhelyezése jellemző.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Falusias környezetben javasolt a vas cégérek és fa táblák használata hirdetésekhez, információ pontokhoz és utcai táblákhoz.

Kis település arculatába nem illő molinók, óriásplakátok és fényreklámok használata kerülendő.

IMPRESSZUM

KISPIRIT KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Kispirit honlapja: www.kispirit.hu

Kispirit postai címe: 8496 Kispirit, Kossuth út 3.

Telefon: +36 88 255-035

Polgármester: Németh Jenő Ferenc

Főpítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: kispirit@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Bujáki Bence

SZÖVEG: Németh István, Kovács Krisztián

FOTÓ: Farkas István, Németh István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Farkas István, Kőrösi Emese Edit

Kispirit, 2017. december 08.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.